

“MODIFIED VİRUS ANKARA” VE ÜLKEMİZİN YOK EDİLEN TIP TEKNOLOJİSİ

Prof. Dr. Levent DOĞANCI

GATA Yüksek Bilim Konseyi Üyesi, Ankara

drlevdog@yahoo.com

Büyük Önder **ATATÜRK**, Kurtuluş Savaşı'nın hemen arkasından Bursa konuşmasında engin düşünce yapısının ana hatlarını çizerek, yeni kurulmakta olan Türk Devletinin bilim ışığı ile gelişme yolunu aydınlatacağını ifade ederek, gelecek için parlak hedefler işaret ediyordu. XX. yüzyılın bize armağan ettiği “O” büyük dahi, en yakınındaki arkadaşlarının bile uygulanamaz dediği büyük hayallerini on yıl gibi kısa bir sürede, yoktan var ettiği kurumlarla ve çökmüş bir imparatorluğun sönmüş motivasyonlu bireylerini ayağa kaldırarak tüm dünyaya gösteriyordu. Ülkenin hasta, bitkin ve yılgın yurttaşlarının bilim ve teknolojiye en kısa sürede yararlanması gerekiyordu, çünkü savaşların korkunç yıkımı, yoksulluk ve salgın hastalıklar Anadolu insanını yok olup tarih sahnesinden kaybolma aşamasına getirmişti. Bir taraftan akıl almaz bir bağımsızlıkla mücadele, bir taraftan da yorgun ve bezgin az sayıda aydın insanın ivmelendirilmesi gerekiyordu.

Atatürk'ün liderliğindeki genç Cumhuriyet'imiz en ivedi önceliği halk sağlığına vermiş, yokluklar içinden “Refik Saydam Hıfzıssıhha” Kurumu kurularak, tarihte örnek gösterilebilecek bir salgın mücadelesi başlatılmıştır. Kurum aldığı bu zor görevin hakkını daha kuruluş aşamasında vermeye başlayarak devletin sağlık üretimine önemli katkılar sağlamıştır. Bu olumlu gelişmelerden birisi de çiçek aşısı üretiminde gerçekleştirilmiştir. Tarihi olarak zaten tamamen bizim kültürümüze ait olan çiçek bağışıklama metodu, “folklorik” olmaktan çıkartılarak, “bilimsel ve teknolojik” bir üretim metodu haline getirilmiş, Refik Saydam Hıfzıssıhha Merkezimiz tarafından üretilen çiçek aşısı, ülkemizin tarafsız kaldığı II. Dünya Savaşı sırasında savaşan ülkelerde yaygın ve etkin olarak kullanılmıştır. İnsan sağlığına hizmet eden bir yaklaşımla savaşan tarafların aşı gereksinimi bu kaynaktan karşılanmıştır. O günlerde üretilip yaygınlaştırılan aşı

virüs suşuna da “Ankara” ismi verilerek başkentimizin ismi uluslararası bilim dünyasında kalıcı bir onur kazanmıştır. Bu suş “**Modified Virus Ankara**” (MVA) adıyla günümüzde de bu atfı gururla taşımaktadır. Ancak, kuruluş aşamasındaki yönetsel liderlik unsuru 1950'li yıllardan itibaren hızla kaybedilmiş, sağlık alanında “ÜRETİM” yerine “TÜKETİM” [özellikle de dışa bağımlı tüketim] özendirilerek ulusal kaynaklara dayanan bilimsel ve teknolojik motivasyon sistematik bir şekilde yok edilmiştir. Bu yıkım *Ankara* suşunu da etkilemiş, en hafif bir tanımlamayla ilgisizlik sonucu, bu önemli suş elimizden kayıp gitmiştir. Ulusal bilimsel kaynaklarımızda başkentimizin adını taşıyan bu virüsle ilgili ne yazık ki hiçbir çalışma artık bulunmamaktadır. MVA sadece çiçek hastalığıyla ilgili olarak değil, sıtma, SARS ve AIDS gibi hastalıklardan korunmada geliştirilen aşı çalışmalarında da başarıyla kullanılan bir “vektör virüs” olma özelliğine sahiptir. Çok basit bir internet taraması yapılarak PUBMED motorunda “**modified virus Ankara**” terimiyle bir arama yapıldığında son dekad içinde listelenmiş (bu yazı hazırlandığında) 250'yi aşan bir sayıda çalışmaya ulaşılmaktadır. Bu yayınların tek bir ortak özelliği vardır, MVA için son derece olumlu, etkin ve güvenilir özellikler açıklanmakta; bir yandan vektör aşı özellikleri vurgulanırken, diğer bir yandan ise olası bir çiçek salgınına kullanılacak olan 3-4 suşun içinde ölümcül yan etkisinin olmaması ve etkin korunma açılarından en mükemmel suş olduğunun altı çizilmektedir. Ülkemizin başkentinin adını taşımakta olan MVA suşu ile ilgili olarak yapılan bu çalışmaların tümü dış merkezlerde ve yabancı araştırmacılar tarafından gerçekleştirilmiş olup, herhangi bir Türk araştırmacının bu konuda yapılmış hiçbir çalışması bu listede yer almamaktadır.

Kişisel olarak, son 10 yıl içinde inceleme fırsatı bulduğum çok sayıdaki akademik dosyada üretime dönük bi-

limsel çalışmaların sayısının kısıtlı olduğunu üzümlere görmekteyim. Bilimsel düzey hızla düşmektedir. Çalışmaların büyük bir kısmı şursuz tüketim çılgınlığının akademik yansımalarını içermektedir. Bu yansımalarla herhangi bir dış merkezde üretilen bir metot veya ilacın, hemen ülkemizde de denenmesiyle birlikte elde edilen çoğu yetersiz sonuçlar, “bizde aynen böyle bulduk!” şeklinde görülmektedir. Artık “**çeşitli klinik örneklerden**” toplanan “**çok çeşitli bakterilere**” karşı direnç oranlarının klasikleşmiş metotlarla uzun uzadıya veya yeni bulunmuş çok pahalı bir metotla tekrar tekrar test edilerek yayınlanması aşamasından daha ileri gitmeliyiz. Neredeyse ülkemizde çalışan berberler, kuaförler, kasaplar, manavlar, morg görevlisi imamlar gibi meslek gruplarının tamamı hepatit B yüzey antijeni prevalansı açısından diğer ülkelerle karşılaştırılamayacak yüksek sayılarla incelenmiştir. Buna karşın, hala elimizde tam olarak güvenebileceğimiz oranlar da bulunmamaktadır. Halbuki 2000 yılında çocukluk çağı aşı programına büyük güçlüklerle eklenen hepatit B aşısının “infeksiyon gücünü” ne boyutta etkilemiş olduğunu kimse merak edip araştırmamaktadır. Acaba ülke kaynakları hastalığın önlenmesi açısından doğru yere mi harcanıyor? Bu objektif

soru, berber veya kasapların HBsAg seroprevalansından daha fazla epidemiyolojik öncelik taşıyor mu? Bu konuyu araştırmak üzere planlanan çok merkezli bir proje, bilimsel araştırmayı kurumsal olarak desteklemek görevi olan ulusal bir kurum tarafından maalesef göz ardı edilmiştir. Görünen odur ki, araştırma ve özgür bilim üretme modelini 1933 Üniversite Reformuyla kabul etmiş olan ilerici platform tekrar “Darülfünun” düzeyine geri döndürülmek istenilmektedir. Bir diğer yönden, tıp bilimine ülkemizden yapılan kalıcı ve kilometre taşı olmuş katkıların (Behçet Hastalığı, tbc. mücadeleleri ve MVA gibi) gelişimi konusunda biraz daha fazla bilimsel kıskançlığımızın olmasında da önemli katma değerler bulunduğunu belirtmeliyim. Akademik dosyaların içinde ilaç ve kit ithal eden firmaların ölçsüz maddi destekleriyle yazılmış broşür düzeyindeki kitapçıklardan daha çok, üretime yönelik öz çalışmalarımızın olması çok daha arzu edilmeli, eserlerin dosya doldurmaktan daha önemli bilimsel amaçlara hizmet ediyor olması gerek şart olarak aranmalıdır. Bu yazımı **M. Kemal ATATÜRK**’ün çok önemli gördüğüm bir sözü ile bitirmek istiyorum. “**Bilim terciyle olmaz, tecrübeye olur!**”

Saygılarımla.

KAYNAKLAR

1. <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/entrez/query.fcgi?CMD=search&DB=pubmed>
2. Serter D. *Virüs, Riketsiya ve Klamidya Hastalıkları*. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri, 1997: 165-71.
3. Proceedings of 37th International Symposium on Smallpox Vaccine (1-13October 1972).